

STEFAN ZWEIG

OPOJENIE Z PREMENY (ROMÁN Z POZOSTALOSTI)

EUROPA

EUROPA

STEFAN
ZWEIG

OPOJENIE Z PREMENY
(ROMÁN Z POZOSTALOSTI)

edícia
PREMENA
zväzok 39

Tento projekt finančne podporil

u. fond
na podporu
umenia

Stefan Zweig: Opojenie z premeny (román z pozostalosti)

Preklad © Jozef Mihálik 2016

Návrh prebalu a grafická úprava © Martin Vrabc 2016 visual communication

Sadzba © Milan Beladič (www.beeandhoney.sk) 2016

Ako tridsiaty deviaty zväzok edície Premena

vydalo © Vydavateľstvo Európa, s.r.o. 2016

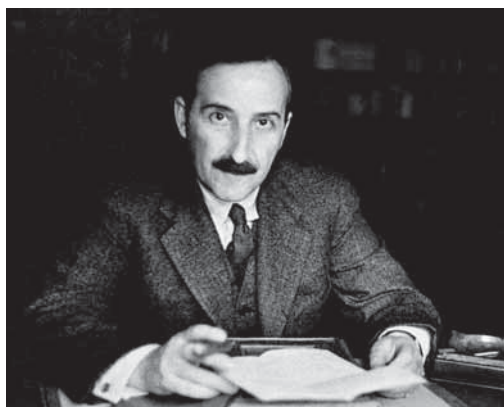
Prvé slovenské vydanie

**Die Übersetzung dieses Buches wurde vom österreichischen
Bundeskanzleramt (Sektion für Kunst und Kultur) gefördert.**

Preklad tejto knihy podporil Úrad spolkového kancelára
Rakúskej republiky (sekcia kultúry a umenia).

www.vydavatelstvo-europa.sk

ISBN 978-80-89666-25-6

Stefan Zweig

Dedinské poštové úrady v Rakúsku sa navzájom iba málo líšia. Kto videl jeden, pozná ich všetky. Pochádzajú z doby Františka Jozefa, sú úplne rovnaké, vybavené rovnako skromným zariadením, pôsobia všade rovnako neprívetivým dojmom erárnej strohosti a aj pod dychom ľadovcov v najodľahlejších tirolských horských dedinách si tvrdošijne zachovávajú ten charakteristický starorakúsky úradný pach vychladnutého dymu z lacného tabaku a prachu z potuchnutých spisov. Aj priestory sú všade rozdelené rovnako – v presne predpísanom pomere delí túto stranu od onej strany zvislá drevená stena, v strede prerušená sklenenou výplňou, na verejne prístupný priestor a služobný priestor. Je očividné, že štát neprikladá dôležitosť dlhodobému zdržiavaniu sa občanov v obecne prístupnom oddelení, pretože tu nie je možnosť sadnúť si, ani si urobiť pohodlie akýmkoľvek iným spôsobom. Ako jediný nábytok sa väčšinou vo verejnom priestore bojzливо opiera o stenu len rozheganý pult na písanie postojacky. Popraskaný pot'ah jeho hornej plochy z voskovaného plátna je začiernený od nespočetných atramentových škvŕn, hoci sa nikto nedokáže rozpomenúť, že vo vloženom kalamári bolo niekedy niečo iné ako hustá, vyvetraná kaša, nespôsobilá na písanie a ak náhodou v priehradke za vyvýšeným okrajom leží pero, spoľahlivo sa ukáže, že je vyškripané a nesúce na písanie. Práve tak ako pohodliu šetrný erár neprikladá dôležitosť ani kráse. Po tom, čo po vyhlásení republiky odstránili obrazy Františka Jozefa, možno za umeleckú výzdobu priestorov považovať hádam iba zožltnuté plagáty na špinavých vápenných stenách, ktoré pozývajú na výstavy, čo sú už dávno zatvorené, či vyzývajú na nákup lósov rôznych lotérií a v mnohých zabudnutých

úradných miestnostiach dokonca na upisovanie vojnových pôžičiek. Touto lacnou výzdobou stien a nápismi, upozorňujúcimi na zákaz fajčenia, na ktoré však nikdy nikto nedbá, sa štedrosť štátu vo verejných priestoroch končí.

Oveľa dôstojnejšie sa naproti tomu reprezentuje oddelenie na druhej strane služobnej priehradky. Tu štát v najužšom slova zmysle symbolicky rozvíja zreteľné znaky svojej moci a rozsiahlosti. V chránenom kúte stojí železný trezor a mreže na oknách dávajú tušiť, že z času na čas skutočne ukrýva značné hodnoty. Na širokom stole sa ako skvost ligoce Morseov prístroj z masívnej mosadze, vedľa neho skromnejšie odpočíva na čiernej poniklovej vidlici telefón. Dvojica týchto prístrojov vyvoláva istý rešpekt, pretože prostredníctvom medených drôtov spájajú nepatrnú a odľahlú dedinku s diaľavami krajiny. Ostatné potreby poštovej prevádzky, ako váha na balíky a vrecia na listy, knihy, dosky, zošity, spisovňa a okrúhle rinčiacie pokladničky na poplatky, váhy a závažia, čierne, modré, červené a atramentovofialové ceruzky, spony a zvierky, špagát, pečatný vosk, špongia a pijavý papier, arabská guma, nôž, nožnice a knihárska kosť, toto celé rôznorodé ručné náradie sa tiesni na ploche písacieho stola v nebezpečnom zmätku a v mnohých priehradkách a skrinkách sa kopí nepochopiteľné množstvo rozličných papierov a formulárov. Avšak zdanlivá hojnosť tohto množstva predmetov je v skutočnosti len zrakovým klamom, pretože vo všeobecnosti štát neúprosne počíta s každým kusom z týchto lacných potrieb. Od vypísanej ceruzky až po roztrhnutú známku, od rozstrapkaného pijaka až po spotrebované mydlo v plechovom umývadle, od žiarovky, ktorá osvetľuje úradné prostory, až po železný kľúč, ktorým sa tieto priestory zamykajú, o každom opotrebovanom, či spotrebovanom kuse zariadenia vyžaduje erár neúprosne od svojich zamestnancov vyúčtovanie. Vedľa železných kachiel visí podrobný zoznam inventára, napísaný strojom, úradne opečiatkovaný a potvrdený nečitateľným podpisom, ktorý s aritmetickou neúprosnosťou vyratáva aj tie najmenšie a najbezценnejšie predmety,

používané pre prevádzku príslušného poštového úradu. V služobných priestoroch sa nesmie nachádzať nijaký predmet, ktorý nie je uvedený v tomto zozname. A naopak, každý kus, ktorý bol kedy uvedený v zozname, musí byť vždy hmatateľne prítomný a musí byť poruke. Tak to chce úrad, poriadok a zákon.

V podstate v tomto strojom napísanom zozname predmetov by mal byť zapísaný aj ten, ktorý každodenne o ôsmej hodine zdvíha sklené okno na priehradke a dáva do pohybu dovtedy neživé predmety, ten, ktorý otvára poštové vrecia, pečiatkuje listy, vypláca poukážky, píše podacie lístky, váži balíky, ktorý píše na papiere modrými, červenými a atramentovými ceruzkami zvláštno tajné znaky, ten, ktorý odvesuje slúchadlo telefónu a nakrúca cievku na Morseovom prístroji. Avšak z akéhosi neznámeho ohľadu nie je tento ktosi, ktorého verejnosť nazýva väčšinou poštovým asistentom, či poštmajstrom, zapísaný v uvedenom zozname. Jeho meno je registrované v inom služobnom liste, a tento leží v inej priehradke, v inom oddelení poštového riaditeľstva, ale tak isto je evidované, revidované a kontrolované.

V týchto služobných priestoroch, posvätených úradným orlom, sa odohráva ustavičná, neviditeľná premena. Na erárnej priehradke sa rozbíja večný zákon vzniku a zániku. Zatiaľ čo okolo domu stromy kvitnú a opäť strácajú lístie, deti rastú a starci zomierajú, domy sa rozpadávajú a v inej podobe vznikajú znova, dokazuje úrad nadčasovou nemennosťou svoju vedomú nadpozemskú moc. Za každý predmet v tejto oblasti, ktorý sa opotrebuje, stratí, zmení, či rozpadne, sa požaduje od nadriadeného úradu dodanie iného predmetu presne toho istého druhu, a tak sa dokazuje prevaha štátu zoči-voči premenám okolitého sveta. Obsah plynie a forma ostáva zachovaná. Na stene visí kalendár. Každý deň sa odtrhne jeden list, sedem listov za týždeň, tridsať za mesiac. Keď je kalendár 31. decembra najtenší, pretože sa končí, vyžiada sa nový, toho istého formátu, tej istej veľkosti, s tým istým druhom tlače. Jeden rok vystriedal druhý a kalendár ostal ten istý. Na stole leží účtovná kniha s kolónkami. Keď

sa ľavá strana zaplní zápismi, prenesie sa záverečná suma na ďalšiu stranu a tak to ide z listu na list. Keď je popísaný aj posledný list a kniha sa končí, začne sa zapisovať do novej knihy toho istého druhu, toho istého formátu, ktorá sa ničím nelíši od predchádzajúcej. To, čo sa stratí, sa v nasledujúci deň znova objaví, rovnako ako služba samotná a tak ležia na drevenej doske stola stále rovnaké predmety, stále rovnaké listy a ceruzky a spony a formuláre, stále iné a stále rovnaké. V tomto erárnom priestore sa nič nestratí, nič nepribudne, bez vädnutia, či rozkvetu tu panuje stále ten istý život, alebo výstižnejšie, tá istá trvalá smrť. Mení sa len samotný rytmus opotrebovania a obnovy rozmanitých predmetov, nie ich osud. Ceruzka trvá jeden týždeň, potom sa jej život končí a nahradí ju nová, rovnaká. Poštová kniha trvá jeden mesiac, žiarovka tri mesiace, kalendár jeden rok. Čalúnenej stoličke sú vymerané tri roky, kým je obnovená, komusi, kto na tejto stoličke presedí život, je vymeraných tridsať, alebo tridsaťpäť služobných rokov, potom je na stoličku dosadený ktosi nový. Nie je v tom nijaký rozdiel.

V úradnej miestnosti v Klein-Reiflingu, malej bezvýznamnej dedinke neďaleko Kremasu, asi dve hodiny cesty vlakom od Viedne, patrí v roku 1926 názov vymeniteľného zariadenia predmetu „úradník“ ženskému stvoreniu, ktorému je priznaný titul poštovej asistentky vzhľadom na to, že táto stanica patrí do nižšej číselnej triedy. Cez sklenú stenu priehradky nie je z neho vidieť oveľa viac ako sympatickú nenápadnú dievčenskú tvár – trocha drobné pery, trocha bledé líca, trocha sivého tieňa pod očami; večer, keď musí zapnúť ostro svietiacu elektrickú lampu, pozorný pohľad zbadá na čele a spánkoch už niekoľko jemných vrások a záhybov. Ale napriek tomu, spolu s konárkami slezu v okne a so širokým kríkom čiernej bazy, ktorý si dnes dala do plechového umývadla, predstavuje táto dievčina ešte stále najčerstvejší predmet medzi poštovými potrebami v Klein-Reiflingu a zdá sa, že bude schopná vydržať v službe ešte najmenej dvadsaťpäť rokov. Jej ženské ruky s bledými prstami budú ešte po tisícekrát zdvíhať a spúšťať

rachotiaci zasklený rám priehradky. Státisíce a možnože milióny listov hodí rovnakým pravouhlým pohybom na pečiatkovací pult a stotísíc, možno miliónkrát udrie rovnakým krátkym buchnutím začiernenu mosadznou pečiatkou na známku. Tento naučený mechanický pohyb sa pravdepodobne časom zlepši, bude stále automatickejší, stále väčšmi oddelený od živého tela. Státisíce listov budú vždy inými listami, ale vždy to budú listy. Znamky budú inými znakami, ale vždy to budú známky. Dni budú inými dňami, ale každý deň bude od ôsmej do dvanástej, od druhej do šiestej a po všetky tie roky bude začiatok a koniec služby stále ten istý, ten istý, ten istý.

Možno v tejto tichej letnej predpoludňajšej hodine za svojim skleným okienkom popolavoplavá poštová asistentka sama premýšľa o takejto budúcnosti, možnože iba neurčito sníva. V každom prípade jej ruky sklzli do lona a spočívajú nečinne pod písacím stolom navzájom sa držiac, drobné unavené, bledé. V toto horúce júlové poludnie so žiarivo modrou oblohou sa na pošte v Klein-Reiflingu nikto nemusí báť veľkej práce, ranné služobné povinnosti sú vybavené, listy rozdelil už dávnejšie hrbatý, tabak prežívajúci poštový doručovateľ Hinterfellner, pred večerom neprídu nijaké balíky ani vzorky tovaru z továrne, ktoré treba vypraviť, a na písanie nemajú teraz vidiecki ľudia ani chuť, ani čas. Roľníci, chránení meter širokými slamenými klobúkmi, hrabú ďaleko vonku vo vinohradoch, deti majú prázdniny a preháňajú sa bosé po potoku, hrboľatá kamenná dlažba pred dvermi je v tejto poludňajšej páľave prázdna. Teraz sa má dobre ten, kto môže sedieť doma a snívať. V umelom tieni spustených žalúzií spia papiere a formuláre vo svojich priečinkoch a regáloch, lenivo a matne sa leskne kov prístrojov v zlatistom tieni. Ticho sa rozprestiera nad predmetmi ako hustý zlatý prach, len medzi zatvorenými oknami vyludzujú tenučkú husle komárov a hnedé čelo čmeliaka liliputánsku letnú hudbu. V tomto chladnom priestore sa bez prestania pohybujú jedine nástenné, drevom vykladané hodiny medzi oknami. Každú sekundu zhltnú s celkom maličkým tiknutím

kvapku času, ale tento tenký, monotónny zvuk skôr uspáva namiesto toho, aby budil. Takto sedí poštová asistentka v akejsi bdelej, blaženej ochabnutosti uprostred svojho malého, spiaceho sveta. Chcela sa vlastne pustiť do ručnej práce ako vidieť z pripravenej ihly a nožníc, ale výšivka leží spadnutá a pokrčená na dlážke a ona nemá ani silu, ani vôľu opäť ju zdvihnúť. Mätko a temer bez dychu spočíva na stoličke a so zatvorenými očami sa oddáva zázračne vzácnemu pocitu oprávnenej záhaľky.

A tu zrazu: „Ťuk!“ Zľakne sa. A ešte raz, tvrdšie, kovo-vejšie, netrepežlivejšie: „Ťuk, ťuk, ťuk.“ Morseov prístroj neskrotne vyťukáva, hodinový stroj hrkoce. Telegram – zriedkavý hosť v Klein-Reiflingu – sa prijíma so všetkou vážnosťou. Poštová asistentka sa vytrhne z opojného pocitu leňošenia, skočí k stolu a spustí pásku. Sotva však rozlúšti prvé slová odvíjajúcejho sa textu vovalí sa jej krv do hlavy. Pretože – po prvý raz, čo je tu v službe, vidí v telegrafnom texte svoje vlastné meno. Číta raz, druhý raz, tretí raz už medzičasom do konca vyťukanú depešu bez toho, aby chápala jej zmysel. Akože? Čo? Kto jej telegrafuje z Pontresiny? „Kristína Hoflehnerová, Klein-Reifling, Rakúsko, srdečne vítaná, očakávame ťa každý deň, oznám iba telefonicky vopred príchod. Srdečne Claire – Anthony.“ Zamyslí sa: Kto je táto, alebo tento Anthony, ktorý ju očakáva? Urobil si z nej nejaký kamarát hlúpy žart? Ale potom jej náhle napadne, že matka jej už pred niekoľkými týždňami rozprávala, že teta má prísť toto leto do Európy, a – správne, volá sa predsa Klára. A Anthony, to musí byť krstné meno jej manžela, matka ho nazývala vždy iba Antonom. Áno, a teraz sa pamätá jasnejšie, pred niekoľkými dňami doniesla predsa sama matke list z Cherbourgu, a tá s ním robila veľké tajnosti a neprezradila ani jediné slovo z jeho obsahu. Ale telegram je predsa adresovaný jej. Má napokon ona sama odcestovať k tete do Pontresiny? O tom predsa nikdy nebola reč. A stále znova uprene pozerá na ešte nenalepené kúsky pásky, na prvý telegram, ktorý tu osobne prijala, stále znova ho číta, bezradne, zvedavo, neveriacky, zmätená zo zvláštneho

obsahu. Nie, nie je možné čakať do obeda. Musí sa hneď opýtať matky, čo to všetko znamená. Schytí kľúč, zamkne úradné priestory a prebehne na druhú stranu do bytu. Vo vzrušení zabudne odstavíť páku telegrafného prístroja. A tak mosadzné kladivko v prázdnych priestoroch vyťukáva, vyťukáva a vyťukáva bez slov na prázdnu pásku, rozhorčené nad toľkou nedbalosťou.

Opäť sa dokazuje, že rýchlosť elektrickej iskry je nepredstaviteľná – je rýchlejšia ako naše myšlienky. Pretože týchto niekoľko slov, ktoré ako biely, tichý blesk pristáli v zatuchnutom opare rakúskych úradných priestorov, bolo ešte pred niekoľkými minútami napísaných v tretej krajine odtiaľto v modravo sivom tieni ľadovcov pod plesnivcovu čistým engadinským nebom, atrament na odosielacom blankete ešte nestihol vyschnúť a už zmysel a výzva týchto slov udreli do jej zdeseného srdca.

Stalo sa tam toto: Anthony van Boolean, Holanďan, ktorý však bol už dlhé roky usadený ako obchodník s bavlnou na juhu Spojených štátov, teda tento Anthony van Boolean, dobromyseľný, flegmatický a v podstate naozaj bezvýznamný muž práve doraňajkoval na terase – samé sklo a svetlo – hotela Palace. Teraz nasledovala nikotínová koruna breakfastu – hrboľatá čiernohnedá havana z jeho vlastnej plantáže, uložená vo vzduchotesnej plechovej škatuli. Aby vychutnal prvé rýchle krátke ťahy so znaleckým pôžitkom skúseného fajčiara, trochu bruškatý Anthony vyložil si nohy na prútené kreslo oproti, rozložil obrovskú papierovú plachtu *New York Herald* a zahĺbil sa do rozľahlého mora písmen, popisujúcich stavy kurzov a cien. Jeho manželka Claire, ktorá sedela pri stole oproti nemu, medzitým pomaly lúpala ranný grapefruit. Kedysi sa volala jednoducho Klára. Z mnohoročných skúseností so svojím manželom vedela, že akýkoľvek pokus preraziť rozhovorom túto rannú papierovú stenu je úplne zbytočný. Preto jej nebolo nevítané, keď na ňu prudko zamával

rannou poštou veselý hotelový poslík s okrúhlou tváričkou a v hnedej čiapke: Na tácni bol len jeden jediný list. Napriek tomu sa zdalo, že jeho obsah ju veľmi zaujal, pretože napriek mnohonásobným skúsenostiam sa pokúsila prerušiť rannú lektúru manžela: „Anthony, na okamih,“ poprosila ho. Noviny sa nepohli. „Nechcem ťa vyrušovať, Anthony, len jednu sekundu ma počúvaj, táto vec ponáhľa. Mary“ – nevdojak to vyslovila po anglicky, „Mary mi práve píše. Hovorí, že nemôže prísť, veľmi rada by prišla, ale s jej srdcom je to zlé, strašne zlé a lekár si myslí, že by nevydržala výšku dvetisíc metrov. Je to celkom vylúčené. Ale keby sme súhlasili, rada by k nám poslala namiesto seba na štrnásť dní Kristínu, vieš predsa, tú najmladšiu, tú blondínku. Dostal si predsa raz pred vojnou od nej fotografiu. Má síce prácu v poštovom úrade, ale ešte nikdy si nevybrala skutočnú dovolenku a keď si o ňu požiada, dostane ju ihneď a bola by prirodzene šťastná, keby mohla po toľkých rokoch ‚poslúžiť Tebe, milá Klára a ctenému Anthonymu‘ atakďalej, atakďalej.“

Noviny sa nepohli. Claire stratila trpezlivosť. „Tak čo myslíš, mali by sme ju pozvať? ... Uškodiť jej to, chuderke, nemôže, užiť pár dúškov dobrého vzduchu a koniec koncov, veď sa to aj patrí. Keď som sa už sem dostala, mala by som naozaj spoznať dieťa svojej sestry, veď ďalej to už s ničím nesúvisí. Máš niečo proti tomu, keby som ju pozvala?“

Noviny trochu zašušťali. Najprv ponad ich biely okraj vystúpil okrúhly, pekne modrý krúžok dymu z havany, až potom sa ozval ťažkopádny a monotónny hlas: „Not at all. Why should I?“

Týmto lakonickým rozhodnutím sa rozhovor skončil a začal sa odvíjať jeden osud. Po rokoch sa obnovila súvislosť, pretože napriek temer urodzene znejúcemu priezvisku, ktorého slovíčko „van“ bolo iba holandskou zvyklosťou a napriek predchádzajúcej anglickej konverzácii nebola táto Claire van Boolean nikým iným ako sestrou Márie Hoflechnerovej a podľa toho nepochybne tetou poštovej asistentky v Klein-Reiflingu. Rakúsko opustila pred viac ako štvrtstoročím za trocha temných okolností, na ktoré sa už presne

nepamätá – ved' pamät' je k nám vždy láskavá – a o ktorých ani jej sestra svojim dcéram nikdy jasne neporozprávala. Svojho času však aféra vyvolala veľký rozruch a bola by mala ešte väčšie následky, keby chytrí a šikovní muži neboli včas odňali vítanú príležitosť všeobecnej zvedavosti. Za onoho času bola oná pani Claire van Boolean iba slečnou Klárou vo vybranom módnom salóne na Uhoľnom trhu, kde obsluhovala zákazníkov pri skúšaní modelov. Toto vrtké dievča s bystrými očami zaimponovalo však spaľujúcim spôsobom staršiemu majiteľovi továrne na spracovanie dreva, ktorý sprevádzal svoju manželku pri skúške šiat. So zúfalou náhlivosťou starnúceho muža sa tento bohatý a zdravo konzervatívny obchodný radca v priebehu niekoľkých dní zbláznil do jej plnoštíhlej postavy, veselého zjavu a blond vlasov, jeho štedrosť voči nej, taká neobvyklá v týchto kruhoch, urýchlila prezradenie tohto vzťahu. Čoskoro sa mohla devätnásťročná dievčina z módného salónu na veľké pohoršenie svojej solídnej rodiny promenovať vo fiakri v najdrahších šatách a kožuchoch, ktoré dovedy smela iba predvádzať pred zrkadlom zádrapčivým a zvlášť náročným zákazníckam. Čím bola elegantnejšia, tým viac sa páčila staršiemu dobrodincovi a čím viac sa obchodnému radcovi, celkom popletenému od náhleho ľúbostného ošialu, páčila, tým márnivejšie ju zahŕňal darmi. Po niekoľkých týždňoch si ho už podmanila do takej miery, že dal vo všetkej tajnosti u právneho zástupcu pripraviť doklady na rozvod a ona bola na najlepšej ceste stať sa jednou z najbohatších žien vo Viedni, náhle však do tohto vzťahu s energickou rozhodnosťou zasiahla jeho manželka, ktorú ktosi varoval anonymným listom. Rozzúrila sa s oprávnenou neúprosťou. Po tridsiatich rokoch pokojného manželstva má byť vypriahnutá ako ochromený kôň? Kúpila si revolver a nerovný pár prepadla in flagranti v novo zariadenom prechodnom byte. Bez akejkoľvek prípravy, rozbesnená do nepričetnosti vystrelila dva razy priamo na rozbíjačku manželstva, jedna strela išla mimo a druhá ju zasiahla do ramena. Hoci sa ukázalo, že zranenie nie je celkove vážne, následky boli napriek

tomu veľmi bolestné, susedia, ktorí sa zbehli, hlasné volanie o pomoc cez rozbité okno, vylomené dvere, bezvedomie a scény, lekári, polícia, snímky miesta činu a po tom všetkom ešte niečo, čomu sa zdanlivo nedalo vyhnúť – súdne konanie, ktorého sa kvôli škandálu báli všetci zúčastnení. Našťastie pre bohatých ľudí sú nielen vo Viedni, ale aj všade inde prefíkaní právni zástupcovia, zbehli v ututľávaní chúlolistivých afér, osvedčený majster v týchto záležitostiach, justičný radca Karplus hneď zariadil všetko potrebné. Zdvorilo pozval Kláru do svojej kancelárie. Vyzerala veľmi elegantne, s koketnou viazačkou a zvedavo si čítala zmluvu, podľa ktorej sa mala zaviazat', že ešte pred pozvaním svedkov na vypočúvanie odcestuje do Ameriky, kde jej okrem jednorazového odškodnenia za predpokladu, že sa bude ticho správať, po dobu piatich rokov prvého v každý mesiac bude právnik vyplácať určitú sumu peňazí. Klára, ktorá i tak mala iba malú chuť po tomto škandáli ostať vo Viedni, zamestnaná ako predvádzачka v módnom salóne a ktorú okrem toho jej vlastná rodina vyhodila z domu, si bez rozhorčenia prečítala štyri strany tejto zmluvy, rýchlo si spočítala celkovú sumu, zistila, že je prekvapujúco veľká a pridala k nej naverímboha ešte tisíc zlatých. Aj tieto jej boli schválené, a tak s úsmevom rýchlo podpísala zmluvu, odcestovala za veľkú mláku a svoje rozhodnutie neol'utovala. Už na ceste tam sa jej ponúkali rozličné možnosti na sobáš a čoskoro sa objavila tá rozhodujúca: V boarding house v New Yorku spoznala svojho van Boolena, ktorý bol vtedy len malým komisionárom pre holandskú exportnú firmu, ale rýchlo sa rozhodla so svojim malým kapitálom, ktorého romantický pôvod ani netušil, osamostatniť sa a usadiť sa na juhu. Po troch rokoch mali dve deti, po piatich mali dom, po desiatich nádherný majetok, ktorý sa vtedy na rozdiel od Európy, kde vojna majetky zúrivo rozdupala, na každom inom kontinente bujne rozmnožoval. Teraz sa už ujali otcovskej maklérskej firmy dvaja synovia, ktorí medzičasom vyrástli a ukázali sa ako schopní obchodníci, a tak si mohli obaja starší ľudia bezstarostne dovoliť väčšiu pokojnú cestu do Európy. A stala sa

zvláštna vec: V okamihu, keď sa z hmly vynorilo ploché pobrežie Cherbourgu, v zlomku sekundy pocítila Claire úplnú premenu pocitu domova. Už dlhší čas bola vo svojom vnútri Američankou, no teraz len na základe toho, že tento pruh zeme bol Európou, pocítila náhly nával túžby za vlastnou mladosťou. V noci sa jej snívalo o malých postieľkach s mrežami, v ktorých spali vedľa seba ona a jej sestra, znova jej prichádzali na um tisíce podrobností a naraz sa zahabla, že svojej chudobnej a ovdovenej sestre po celé roky nenapísala ani riadok. Nemala už pokoja, hneď z prístavného mostíka poslala onen list, ktorý obsahoval stodoárovú bankovku a prosbu, aby prišla.

Teraz však malo byť pozvanie prevedené na dcéru, pani van Boolean stačilo iba kývnutie a už tu bol ako šíp livrejovaný boy s blanketom telegramu a s čiapkou, tesne nasadenou na ušiach uháňal s napísaným listom na poštu. O niekoľko minút neskôr preskočili písmená z ťukajúceho Morseovho prístroja na strechu do kývajúcich sa medených prameňov a rýchlejšie ako hrmotajúce železnice, oveľa rýchlejšie ako autá, víriace prach, preskočilo posolstvo jednou-jedinou iskrou cez tisíc kilometrov drôtu. Len okamih a preskočilo hranice, okamih a už prekonalo Vorarlberg s tisícimi vrcholmi, rozkošné Lichtenštajnsko, Tirolsko s početnými údoliami a už syčalo magicky premenené slovo z výšin ľadovcov doprostred údolia Dunaja, do transformátora v Linzi. Tu niekoľko sekúnd oddychovalo a potom rýchlejšie, ako dokážeme vysloviť slovo „rýchlo“, strelilo posolstvo do strešného spínača v Klein-Reiflingu a potom dolu do preľaknutého prijímacieho aparátu a odtiaľ opäť do stredu užasnutého, zmäteného, horúcou zvedavosťou zaplaveného srdca.

Za roh, hore tmavým, vŕzgajúcim dreveným schodiskom a už je Kristína doma v spoločnej manzardovej izbe s malými okienkami v úzkom roľníckom dome. Široko predsunutý štít

strechy, ktorý v zime zachytáva sneh, oberá horné poschodie po celý deň o všetky lúče slnka, len večer niekedy sa prederie tenký a už slabý lúč až k pelargónii na parapete okna. V ponurej podkrovnej komôrke je preto vždy zápach hniloby a plesniviny, zhnitého krovu a potuchnutých prestieradiel. Prastaré pachy sú vrastené do dreva ako huby. Táto komôrka pravdepodobne v minulosti obvykle slúžila ako zásobáreň. Avšak veľká povojnová núdza o byty spôsobila, že aj tieto štyri steny vďačne poslúžili na umiestnenie dvoch postelí, stola a starej skrine. Zvlášť stará, kožou obtiahnutá stolička s bočnými operadlami, ktorá bola u starinára taká lacná, zaberala príliš veľa miesta. Jej kúpa sa neskôr ukázala ako omyl, pretože, keď teraz starej pani Hoflehnerovej vypovedali opuchnuté, vodou naliate nohy, ostávala stále častejšie iba v posteli.

Za tieto choré, hrčovité nohy, s nebezpečnými kľčovými žilami pod flanelovými obväzmi vďačí unavená, predčasne zostarnutá žena dvojročnej službe v nepodpivničenej prízemnej izbici vojenskej nemocnice, kde bola pridelená (a bolo si to treba zaslúžiť) ako správkyňa. Od tých čias sa jej chôdza spájala stále s väčšou a väčšou dýchavičnosťou a vždy, keď sa namáha, alebo rozčúli, musí sa táto statná žena náhle chytiť za srdce. Uvedomuje si, že nie je stará. Ešte šťastie, že po prevrate švagor, ktorý bol dvorným radcom, vo virvare včas ulovil pre Kristínu miesto pomocnej sily na pošte, hoci je len žalostne platený a je v celkom zapadnutom hniezde. Ale napriek tomu je to hrst' istoty, pár šindľov nad hlavou, kúsok priestoru na dýchanie, ktorý presne stačí pre život a v ktorom sa dá skôr privyknúť na ešte užšiu rakvu.

Vždy to tu páchne octom a vlhkosťou, chorobou a stálym ležaním v posteli v malom priestore, z vedľajšej maličkovej kuchynky sa cez zle doliehajúce dvere ako tlejúci závoj šíri pach a výpary z ohrievaných jedál. sotva vojde Kristína do izby, jej prvý mimovoľný pohyb smeruje k zatvorenému oknu, otvorí ho dokorán. Na tento hluk sa zobudí stará žena na posteli a zastoná. Nedokáže nič iné, vždy, pri každom pohybe stoná ako stará rozbitá skriňa, ktorá zavŕzga ešte predtým, ako

sa jej dotkneme, stačí sa k nej priblížiť. Z každého pohybu vyžaruje vedomý strach reumatického tela z bolesti. Najprv teda stará žena zastoná a až po tomto nevyhnutnom vzdychu sa omámene opýta: „Čo je?“ Aj v driemotách jej vedomie vníma, že ešte nemôže byť poludnie – čas obeda. Muselo sa stať niečo nezvyčajné. Tu jej dcéra podá telegram.

Každý pohyb bolí a tak zoschnutá ruka len ťažko hmatká po okuliaroch na nočnom stolíku, trvá to dlho, kým pod lekárenským haraburdím nájde okuliare s kovovým rámom a kým si ich nasadí na oči. Sotva však stará žena rozlúšti text, ako keby cez jej ťažké telo prebehol elektrický úder, jej mohutné telo zalapá po dychu, zapotáca sa a s celou svojou váhou sa napokon hodí na Kristínu. Vrucne sa drží preľaknutej Kristíny, chveje sa, smeje sa, lapá po dychu, chce rozprávať, ale nedokáže to, konečne stará žena klesne vyčerpaná na stoličku, ruky pritisnuté na srdce, zhlboka dýcha a asi minútu odpočíva. Potom to však prepukne opäť a z pošklbávajúcich sa bezzubých úst jej trasľavo, koktavo vychádzajú napoly prehltnuté, rozkúskované slová, ktoré sa stále znova utápajú v zmätenom a triumfujúcom smiechu a namiesto toho, aby sa upokojila, kokce, gestikuluje a po povädnutej tvári jej stekajú slzy do pošklbávajúcich sa úst. Jedno cez druhé chrlí vodopád slov na dcéru, úplne zmätenú týmto smiešne divým okamihom; chvalabohu, všetko sa dobre skončilo, teraz môže nepotrebná stará chorá žena pokojne zomrieť. Len preto sa minulý mesiac v júni zúčastnila na púti, len o to, len o to jediné prosila, aby Klára, jej sestra, prišla ešte raz k nej, kým zomrie a aby sa postarala o jej úbohé dieťa. Tak – teraz je spokojná. Tu – tu to predsa stojí – nie že by to len napísala, nie, ona to telegrafovala za drahé peniaze, že Kristínka má k nej pricestovať do hotela a sto dolárov poslala už pred dvomi týždňami, áno, Klára mala vždy zlaté srdce, vždy bola dobrá a láskavá. A za týchto sto dolárov nielenže môže pricestovať, ale môže sa aj vystrojiť ako kňažná, kým navštívi tetu v noblesných kúpeľoch. Áno, tam bude vyvalovať oči, tam bude konečne vidieť, s akou ľahkosťou žijú vznešení ľudia, ktorí majú dostatok peňazí.